

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора **Пріми Раїси Миколаївни** про дисертацію **Микитюк Оксани Михайлівни** «**Теоретичні і методичні засади формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти**», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей наук. Проблема, яка перебуває у фокусі дослідницької уваги Микитюк О.М. належить до вкрай актуальних з огляду на пріоритети вітчизняної освіти, пов'язані з підготовкою фахівців, здатних швидко адаптуватися, самостійно приймати рішення, перебувати в когнітивному консонансі із соціоекологічним навколишнім середовищем, протистояти глобальним викликам світу, бути орієнтованими на постійне самовдосконалення.

Своєчасність досліджуваної теми, понад усе, посилюється обраним вектором дослідження: йдеться про необхідність розроблення та впровадження у практику підготовки вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти нових концептуальних положень, оновлення змісту, форм і методів курсів підвищення кваліфікації, які б відповідали тенденціям і перспективам розвитку сучасної освіти, постійному обміну перспективним педагогічним досвідом.

Актуальність формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти доведена автором дослідження як шляхом вивчення змісту нормативно-правових документів, де наголошується на необхідності пошуку способів підвищення рівня професійних знань, умінь, ціннісних настанов та інших характеристик сучасного вчителя, підтримці та стимулюванні окремих параметрів його педагогічної діяльності сучасною післядипломною педагогічною освітою як органічною складовою неперервної освіти, так і за допомогою ґрунтового

аналізу наукових джерел із досліджуваної проблеми. Проведений аналіз дозволяє розглядати дисертаційне дослідження Микитюк О.М. як завершений, цілісний, справді новаторський доробок, що своєчасно і аргументовано заповнює окреслену ланку як в теоретико-змістовому, так і в технологічно-операційному аспектах.

Зауважимо, актуальність досліджуваної проблеми всебічно обґрунтована дисертанткою і є складовою частиною науково-дослідної теми відділу гуманітарної освіти Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України «Формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін» (номер державної реєстрації РК 0113U001274), науково-дослідної теми Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти «Модернізація змісту, форм роботи ІППО для забезпечення розвитку професіоналізму педагогів» та науково-дослідної теми кафедри життєвих компетентностей «Формування професійної компетентності вчителя».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертантом, і загалом, не викликає сумніву. Аналіз дисертаційної роботи Микитюк О.М. дозволяє стверджувати, що понятійне поле дослідження опрацьовано досить глибоко, всебічно продумане і умотивовано представлене, що й забезпечило можливість оптимального визначення стратегії наукового пошуку, а також його ефективної реалізації. Зокрема, здобувач ставить собі за мету обґрунтувати теоретичні і методичні засади дослідження, розробити та експериментально перевірити технологію формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Цілком виправданою є структура дисертації, що засвідчує виважений підхід автора до досліджуваної проблеми, обраний ракурс якої надає роботі наукової вагомості та експериментальної пошуковості.

Особливу ретельність дослідниця виявляє *в першому розділі* дисертації, коли обґрунтовує теоретико-методологічні засади дослідження та розробляє концепцію формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, характеризує еколого-орієнтований зміст сучасної системи педагогічної освіти та виокремлює чинники впливу на його якість.

Слід відзначити міцну теоретичну основу виконаної роботи, де на рівні дефінітивного аналізу основних понять здобувач демонструє глибоку ерудованість та багатогранність науково-педагогічного мислення.

У другому розділі дисертантом висвітлюється характеристика ключового поняття «соціоекологічна компетентність учителя»; визначаються його компоненти, розробляються критерії, показники та рівні оцінювання досліджуваного феномена.

Заслуговують на увагу вмотивовані узагальнення Микитюк О.М. щодо розгляду процесу формування професійної соціоекологічної компетентності як складної ієрархічної системи, що інтегрує дві підсистеми, які генерують розвиток *якостей особистості вчителя та діяльнісно-технологічного екосередовища*, де формується індивідуальна соціоекологічна компетентність (об'єктивний чинник) і екопростір «здорова школа-сприятливе екосередовище».

Здобувачкою проведена скрупульозна робота щодо добору діагностувальних (авторських, адаптованих і спеціально розроблених) та обчислюваних методик для виявлення рівня сформованості соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Третій розділ дисертаційної роботи Микитюк О.М. містить, на наш погляд, належну аргументацію щодо обґрунтування моделі, розроблення

технології, визначення педагогічних умов формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Оригінальним, на нашу думку, є модельне уявлення автора про досліджувальний процес, що розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, як-от: соціальне замовлення системи післядипломної педагогічної освіти, мета, принципи, компоненти, критерії, зміст, педагогічні умови, форми, засоби, методи формування соціоекологічної компетентності, етапи реалізації моделі, очікуваний результат. У фокусі особливої дослідницької уваги здобувачки – технологія як динамічна складова реалізації спроектованої моделі, структурними складовими якої визначені: основні ідеї (концептуальна основа)), змістова і процесуальна складові та комплексно-методичне забезпечення

Заслуговує схвалення реалізований автором алгоритм проведення дослідницько-експериментальної роботи щодо доведення ефективності впровадження авторської технології формування соціоекологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти **в четвертому розділі** дисертації через опис методики проведення формувального експерименту, висвітлення можливостей використання у створеному фасилітативному середовищі інституту післядипломної педагогічної освіти сучасних інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання, методу гіперболізації, випадкових асоціацій, аглютинації, морфологічної шухляди, або багатомірної матриці (за Ф. Цвікі), інверсії, мозаїчного бачення проблеми і шляхів її розв'язання, а також методів метапредметної проблемно-діалогової технології на двох рівнях: внутрішньо-особистісному та міжособистісному.

До безсумнівних позитивів, що, вочевидь, засвідчують **практичну значущість** проведеного дослідження, ми відносимо розроблені Микитюк О.М. індивідуальні освітні маршрути, які забезпечують випереджувальний характер формування соціоекологічної компетентності вчителів у міжкурсовий період із обов'язковим дотриманням принципів

адресності, індивідуальності, диференційованості методів і засобів шляхом індивідуального вибору спецкурсу і варіативного модуля, майстер-класу, роботи у творчих майстернях.

Досить цікавим, і водночас конструктивним, уважаємо використання електронного щоденника самоаналізу у міжтестастійний період як комплексу тестів, авторських опитувальників, портфоліо творчих проектів екосередовища, сформованих згідно складових соціоекологічної компетентності для моніторингу поточних результатів у міжтестастійний період.

Загалом опис експериментального етапу дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті і завданням дослідження.

Характеризуючи **наукову новизну** виконаного дослідження, слід відзначити, що дисертаційна робота Микитюк О.М. за своєчасністю постановки проблеми та її операційно-технологічним вирішенням гідно вирізняється з-поміж низки досліджень даної проблематики.

Вірогідність одержаних автором **наукових результатів** не викликає сумніву, оскільки вони є цілком адекватними щодо конкретних завдань дослідження, досягнутих завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі.

Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в освітянську практику.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Автореферат відповідає змісту дисертації, адекватно відображає результати виконаної дослідницької роботи, а обсяг і характер публікацій автора (60 наукових праць, із них 36 – одноосібні, зокрема: 1 – монографія; 24 статті відображають основні наукові результати дослідження (з них 4 публікації у зарубіжних періодичних виданнях); 8 – навчальних та навчально-методичних посібників, програм; 16 статей апробаційного

характеру; 11 статей, що додатково відображають результати дослідження, підтверджують фундаментальність доробку, професійну зрілість здобувачки.

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідницею проблеми, глибину, вираженість і самостійність її аналізу, системний тип осмислення матеріалу, творче застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що дозволило досягти поставленої мети і розв'язати систему теоретичних і прикладних завдань. Додатки, таблиці, рисунки увиразнюють уявлення щодо цілісності проведеного Микитюк О.М. дослідження.

Попри відзначений позитив, віддаючи належне ерудиції автора дисертації, у контексті наукової дискусії, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, перший розділ дисертації, зокрема п.1.1, дещо переобтяжений інформацією щодо характеристики компетентності як наукової проблеми. Враховуючи наявні напрацювання щодо дефініції цього феномена, автору варто було б обмежитися посиланнями на ці дослідження або виокремити особливості їх сутнісних характеристик, які є вартісними у контексті дослідження. До того ж деяким фрагментам властива описовість, декларативність, частковість аналізу і звернення до одного й того ж явища в декількох місцях тексту.

2. У тексті дисертації, на наш погляд, бажано було б посилити обґрунтованість виокремлених педагогічних умов.

3. Потребує уточнення авторська позиція щодо диференціації реалізації на різних етапах формувального впливу майстер-класів, дидактичних методів навчання, тренінгових, ігрових, евристичних технологій, організації фасилітативного навчально-виховного простору, створення малих педагогічних майстерень, проведення майстер-класів в опорних школах, методів метапредметної проблемно-діалогової технології, створення ситуацій

взаємодії, які, на думку автора, відзначаються позитивним навчальним ефектом.

4. Детальний аналіз роботи дозволяє узагальнити, що варто було б висвітлити на сторінках дисертації результати експериментальної перевірки ефективності розробленої авторської технології формування соціоекологічної компетентності вчителів через аналіз даних тих закладів післядипломної педагогічної освіти, де впроваджувалися результати експериментальної роботи.

5. Дискусійним нам видається таке положення: у висновках автором відзначається, що в результаті формувального експерименту в експериментальній групі зафіксовано статистично значущі позитивні зміни щодо сформованості соціоекологічної компетентності вчителів за всіма компонентами і рівнями. Навіщо ж тоді визначалися критерії і показники їх вияву? Що доречно перевіряти: сформованість компонентів чи вираженість критеріїв?

6. Слід звернути увагу на дотримання логічного зв'язку між структурними підрозділами дисертації, мовно-стилістичної культури дослідження й технічне оформлення дисертації.

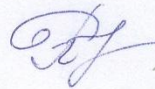
Однак вказані зауваження не знижують загальну позитивну оцінку, високу теоретичну і практичну цінність проведеного дослідження, яке є концептуальним, цілісним і завершеним. Воно є вагомим внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти. Не викликає сумніву самостійність здійсненої Микитюк Оксаною Михайлівною наукової роботи, результати якої можуть бути використані в процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти, у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів, у методичній роботі загальноосвітніх навчальних закладів, при розробленні державних стандартів вищої професійної освіти.

Виходячи із вищесказаного, вважаємо, що дисертація «Теоретичні і методичні засади формування соціоекологічної компетентності вчителів у

системі післядипломної педагогічної освіти» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р, а її автор – Микитюк Оксана Михайлівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Р.М.Пріма

